

ONBEŞİNCİ YÜZYIL İNGİLTERE TARİHİ: LANCASTER REJİMİNİN SONA ERİŞİ, YORK DÖNEMİ VE TUDOR HANEDANLIĞININ BAŞLANGICI

THE HISTORY OF THE FIFTEENTH-CENTURY ENGLAND: THE END OF THE LANCASTERIAN REGIME, THE YORKIST PERIOD AND THE BEGINNING OF THE TUDOR DYNASTY

Tarık Tolga GÜMÜŞ*

Öz

Bu çalışma on beşinci yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de hüküm süren York dönemi tarihini incelemektedir. Çalışmanın birinci bölümü dönemin siyasi olaylarını özetlemektedir. Daha sonra döneme dair önemli birincil kaynaklar tartışılmaktadır. Daha sonra York dönemi öncesi siyasi durum irdelenmektedir. Sonraki bölüm York dönemi krallarının ilki olan IV. Edward dönemini ve onun dönemin büyük aristokratlarıyla olan ilişkisini tartışmaktadır. Çalışma York dönemi hükümdarlarının civar devletlerle olan siyasi ilişkilerinde iç siyasetin önemli rol oynadığını göstermektedir. Daha sonra iç savaşın ekonomik yönleri tartışılmaktadır. York hanedanlığının nasıl sona erdiği ve Tudor hanedanlığının nasıl başa geçtiği yine bu çalışmanın tartıştığı konulardan birisidir. Çalışma Güller savaşı olarak adlandırılan siyasi dönemde hem York Hanedanlığının başa gelişinde hem de York hanedanlığının sona erip Tudor hanedanlığının kurulmasında dönemin aristokratlarının etkin rol oynadığını iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, York, Lancaster, Tudor.

Abstract

This study examines the history of the Yorkist period which governed in the second half of the fifteenth century in England. The first part of the article outlines the political events of the period. Then, important primary sources of the era are discussed. The political environment of the pre-Yorkist era is also discussed. The following part discusses the period of Edward IV who was the first ruler of the Yorkist period and his relationship with the great magnates of the realm. The paper proposes to demonstrate that the relationship of England with the neighbouring states were determined by the dynamics of the relationship of the king with the magnates of England. Then the economic aspects of the civil war are examined. How the Yorkist period ended and how the Tudor government took the political control are also discussed within this paper. The paper argues that the great magnates of England played an important role in the establishment of the Yorkist government and in the removal of it. it also stresses the fact that the replacement of the Yorkist government by the Tudor dynasty was also an act of the great magnates.

Keywords: England, Yorks, Lancaster, Tudor.

1. Giriş:

Bu çalışma Lancaster hanedanlığının sona erışı ve takip eden süreçte York Dönemi İngiltere tarihini incelemektedir. İngiltere’de York Dönemi 1461 yılında IV. Edward’ın VI. Henry’i tahttan uzaklaştırıp kendisinin tahta geçmesiyle başlar ve 1485 yılında III. Richard’ın Bosworth Savaşında Henry Tudor’a yenilmesiyle sona erer. Bu çalkantılı sürecin yaşanmasında Kralların birbirleriyle savaşlarından çok dönemin güçlü aristokratlarının Kralları nasıl ve ne şekilde destekledikleri etkili olmuştur. Bu aristokratlardan en güçlüsü Warwick Earl’ü Richard Neville’dir. Bu kişinin siyasi yönü o dönemde o kadar güçlüydü ki tarihçiler ona ‘kingmaker’ yani kral yapıcı adını koymuşlardır. Kingmaker önce VI. Henry’nin 1461 de tahttan uzaklaştırılmasında sonra 1470 de tekrar tahta geçirilmesinde ve bu sefer IV. Edward’ın tahttan uzaklaştırılmasında ve 1472’de Henry’nin tekrar tahttan uzaklaştırılıp Edward’ın tahta geçirilişinde etkin rol oynamıştır. Çalışmamıza göre bu dönem İngiliz tarihinin en çalkantılı dönemlerinden biridir ve York dönemi İngiltere’de çeşitli iç savaşların bir sonucu olarak yaklaşık yirmibeş yıl süren York Dönemi yerini Tudor Hanedanlığına bırakmıştır.

2. Dönemin Kısa Siyasi Tarihi:

York dönemi Krallarının ilki IV. Edward’dır. O tahtını Lancaster hanedanlığının son üyesi olan VI. Henry’dan devir almıştır. Kralın sağlık sorunları nedeni ile tahttan ayrılıp tekrar tahta geçmesi gerekecektir. Henry’nin krallığı dönemince çeşitli kereler Hükümdarlık kral naipleri tarafından yönetilmiş ve Henry

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

kişilik olarak pek bir varlık gösterememiştir. Henry'nin krallığında onun yerine tahtını yönetenler bir kişi haricinde hep İngiltere kraliyet ailesi üyeleri olmuştur. Bunun istisnası onbeşinci yüzyılın ikinci çeyreğinde onun yerine tahtı yöneten Anjou'lu Margaret'tir. Margaret aslen Fransızdır. Güçlü bir kişiliğe sahip olması nedeniyle dönemin karmaşık siyasi süreçlerini büyük oranda iyi yönetmeyi başarmıştır.

Edward babası York dükü Richard'ın desteğiyle ve takma adı Kral yapıcı (kingmaker) olan Warwick bölgesi earl'ü Richard Neville'in bir çeşit onayı ile genç yaşta İngiltere tahtına geçer. Tahta geçmesinde 1455 yılında meydana gelen Birinci St. Albans çarpışmasının büyük önemi vardır. Bu muharebeyle birlikte Lancaster destekçisi birçok soylu hayatını kaybetmiş ve Lancaster tarafını destekleyebilecek elit sayısı azalmıştır. Bu noktada Richard Neville'in desteği de unutulmamalıdır. Onun askeri desteği ile York tarafı kısa bir süre sonra tahtı Lancaster hanedanlığından devir alacaktır. 1461 yılından 1470 yılına kadar İngiltere'yi Warwick Earl'ü Richard Neville ile adeta birlikte yönetir. Neville ile zaman zaman ters düşmesi nedeni ile Neville onu 1470 yılında tahttan indirir ve yerine tekrar VI. Henry'i geçirir. Fakat Edward iki yıl sonra Warwick'i alt ederek tahtı Henry'den geri alır ve Edward'ın 1483'e kadar sürecek olan ikinci saltanat dönemi başlar. 1483'de ise Edward'ın yerine Richard, III. Richard olarak İngiltere tahtına geçer.

Dönemin en önemli savaşları St. Albans, Towton, Tewkesbury, Barnet ve Bosworth savaşlarıdır. Bu savaşların ortak özellikleri hepsinin de iç savaş olmasıdır. Bu iç savaşlar neticesinde İngiliz halkının aristokrasiye olan inancı azalmış ve sonunda Henry Tudor iktidara gelip York hakimiyetini İngiltere'de sona erdirdiğinde halkın bu yeni zihniyete sahip kralı desteklemesini sağlamıştır. Bu savaşlar ayrıca tarihçilerin bir dönem 'Güller savaşları' dedikleri savaşlarında en önemli çarpışmalarıdır. Tarafların ikisinin de armalarında gül deseni bulunduğu için tarihçiler bir dönem bu savaşlara bu adı takmışlardır. Fakat tarihçiler artık bu savaşlara 'Güller Savaşları' denilmesine karşı çıkmaktadırlar. Bu dönem İngiltere için bir kargaşa ve kaos dönemidir. Siyasi ortamın nispeten durulması ve bir derece de olsa istikrarın İngiltere'de hakim kılınması için 1471 yılını beklemek gerekmiştir. Bu dönemden sonra Edward IV, bir zamanlar müttefiki olduğu Richard Neville'i yenmiş, deyim yerindeyse onun 'kral yapıcı' ünvanını bitirmiş ve tahtın ve İngiltere'nin hakimiyetini eline geçirmiştir. Diğer taraftan Edward'da hiçbir zaman dış etkilerden tamamen bağımsız bir biçimde kraliyeti yönetmemiştir. Karısı Elizabeth Woodville'in akrabaları devlet yönetiminde söz sahibi olmuş ve Woodville ailesi Edward'ın karlığının sonuna kadar özellikle İngiltere iç siyasetinde etkin rol oynamıştır. Woodville ailesine çeşitli asalet ünvanları verilmiş ve aile fertleri İngiltere'nin en soylu sovalyelik kurumu olan 'Dizbağı' şovalyeliğine seçilmişlerdir.

Bosworth savaşı diğer iki savaştan önem bakımından bir adım öne çıkar. Çünkü İngiliz tarihçiler 1485 yılında cereyan eden bu savaşı sembolik olarak İngiltere'de ortaçağın bitişi ve modern tarihin başladığı yıl olarak kabul ederler. Zira bu savaşla birlikte 'feodal Kral' olarak görülen kralların sonuncusu olan III. Richard, Bosworth ovasında Henry Tudor'un adamları tarafından öldürülmüş ve burjuvalara yakınlığı ile bilinen ilk kral olan Henry Tudor'un VII. Henry olarak saltanatı başlamıştır. Böylece York hanedanlığı İngiltere'de sona ermiş yerine Tudor hanedanlığı geçmiştir.

3. Döneme Dair Önemli Birincil Kaynaklar:

Dönemin birincil kaynaklarını incelediğimizde çok çeşitli ve burada özetlenemeyecek kadar çok olan resmi kraliyet kayıtlarının yanında dönem kişileri tarafından yazılmış kronikler gelir. Bunların en önemlileri *Lincolnshire Rebellion* isimli 1470 yılında yazılmış ve olayları York hanedanlığı bakış açısından taraflı bir biçimde anlatan kronik gelir. Bir diğer kronik de Nicholas Harpsfield'in kaleme aldığı yine olayları York hanedanlığı bakış açısından anlatan *Arrivall of Edward* isimli kroniktir. Kroniğin temel meselesi Edward'ın kral olmadan önce İngiltere'nin siyasi açıdan kaotik bir dönem yaşadığını ve Edward'ın gelip IV. Edward olarak tahta geçmesinden sonra her şeyin değiştiğini göstermek ve bu konuda okuyucuyu ikna etmektir. Daha sonra yazarı bilinmeyen *Crowland Chronicle* yine York bakış açısı altından Lincolnshire'daki bir papaz tarafından yazıldığı düşünülen bir kronik mevcuttur (Hicks, 2005). Her ne kadar IV. Edward döneminde yani bir York Kralı iktidardayken yazılmış olmasına rağmen 'ılımlı olarak' Lancaster tarafını yansıttığı ileri sürülen *Warkworth Chronicle* adında IV. Edward'ın krallığı döneminde yaşanan olayları yansıtan bir kronik mevcuttur (Thomson, 2001, 657). Buların haricinde daha çok İngiliz *gentry* ailelerinin özel koleksiyonlarında sakladıkları ama döneme ışık tutan özel mektup koleksiyonları mevcuttur. Bu mektuplar Stonor ve Paston ailelerine mensup olmaları bakımından *Stonor letters and Papers* ve *Paston Correspondences* olarak bilinirler. Bunlara ek olarak bir de Percy ailesinin mektup koleksiyonu günümüze ulaşmıştır.

4. York Dönemi Öncesi Siyasi Durum:

York hanedanlığının legal olarak İngiliz krallığını hak ettiği iddiası 1399 yılında II. Richard'ın çocuksuz ölmesine ve bundan sonra krallığın hangi kolunun tahta geçmesi gerektiği sorununa dek uzanır (Taylor, 1999, 112-113). Bu noktadan sonra kimin tahta geçmesi gerektiği konusu hukuki soruna neden

olmuş ve İngiliz parlamentosunda tartışılmıştır. 1460'a gelindiğinde York Dükü Richard'ın oğlu olan Edward'ın tahta geçme meselesinin kökeninde dolayısıyla elli bir yıl önce meydana gelen durum yatar. Edward Henüz tahta geçmeden York ve Lancaster hanedanlığının üst düzey destekçilerinin arasında siyasi ve askeri düzlemde mücadele çoktan başlamıştı. Bu durum 1450lerde İngiltere'nin Fransa ana karası üzerinde o dönem bulunan tek toprak parçası olan Calais bölgesi üzerinden de dönmekteydi. Edward henüz krallık tahtına oturmamışken babası York Dükü Richard onun ve kendisinin yerini sağlamlaştırmak için bir dizi girişimde bulunmaya başlamıştı. Bu girişimler öncelikle Kral IV. Henry'i destekleyen onun destekçileri ve ona karşı olanlar arasında olmaktadır. Bu noktada York Dükü Richard Fransa'nın kuzeyinde bulunan Calais bölgesinde devam eden güç mücadelesinde bu taraflar arasındaki gerilimin bir tezahürünü yansıtıyordu. Ama bu noktada York Dükü Richard IV. Henry'nin akıl sağlığının düzelmesinden sonra daha sonra lakabı Kral Yapıcıya çıkacak olan Warwick Earl'ü Richard Neville'e Calais bölgesinin komutanlığını sağlamayı başardı (Harriss, 1960, 30). Bu askeri bölgenin önemi gerektiğinde mevcut kral Henry'e karşı kullanılabilir olan askerleri barındırmasında yatmaktaydı. Calais Bölgesinin ele geçirilmesi askeri açıdan önemliydi ve eğer bu bölge kontrol altına alınabilirse York dükü'nün siyasi rakibi Sommerset dükü'ne karşı siyasi bir üstünlük sağlayabilirdi (Harriss, 1960, 30).

Bunlara ek olarak Lancaster rejiminin çökmesinde İngiltere'nin Fransa'ya karşı olan ve tarihçilerin Yüzyıl savaşları olarak adlandırdıkları savaşta 1450'lere gelindiğinde yenildiği ve buna bağlı olarak da aristokrasinin bu durumu yönetemeyerek içe döndüğü de iddia edilebilir. Bugün birçok tarihçi Lancaster rejiminin çökmesinde İngilizlerin Fransızlara karşı olan savaşlarını kaybetmelerinin en önemli sebep olduğunu düşünmektedirler (McCulloch ve Jones, 1983, 95-96). Eğer Fransızlara karşı Lancaster kuvvetlerinin yenilgisi olmasaydı, York Dükü Richard'ın 1450lerdeki kalkışması bir meşruiyet sorunu yaşayabilir ve normal şartlarda bulduğu aristokratik desteği bulamayabilirdi (McCulloch ve Jones, 1983, 96). York Dükü Richard'ın halk desteğini kazanması Lancaster rejimine karşı Jack Cade isminde bir avam'ın başlatması ve liderliğini üstlenmesi nedeniyle Cade ayaklanması olarak adlandırılan ayaklanmada önemli yer tutmaktadır. 1460'daki Northampton Savaşının kazanılmasında da yine halk desteğinin önemli bir yeri vardır (McCulloch ve Jones, 1983, 97).

York dükü Richard çeşitli siyasi manevralar kullanarak Calais bölgesinin komutasını kendi üzerine almayı denedi. Örneğin Somerset Dükü'nün daha önce Normandiya Dükalığına Calais bölgesinin kontrolünü verdiği gibi Fransızlara bu bölgenin kontrolünü verebileceği düşüncesini yaydı (Harriss, 1960, 31). Diğer taraftan Calais bölgesi üzerinde tüccarların oynadığı ekonomik rol de bölge üzerinde siyasi kontrolün ne denli önemli olduğunu göstermekteydi. Aristokratların birbirlerine olan bağlılıklarında 'para önemliydi' (Harriss, 1960, 53). Lancaster döneminin sona ermesinde her ne kadar belirleyici güç olmasa da York Dükü Richard ile Sommerset dükü Edmund Beauford ve onun destekçisi IV. Henry'nin Fransız eşi Anjou'lu Margaret'in arasında gerçekleşen kişisel husumet de rejimin sona ermesinde etkiliydi (Payling, 1989, 881). Bunun yanında başını Warwick Earl'ü Richard Neville'in çektiği Neville ailesi ile York bölgesinin hakimiyeti için bir mahalli güç olan Percy ailesi ile içine düştüğü çatışma ve yine Warwick Earl'ü Richard Neville'in Sommerset dükü Edmund Beauford ile olan toprak anlaşmazlığı Richard Neville'in York Dükü Richard'ı onun Lancaster rejimini yıkma teşebbüsünde desteklemesinde önemli bir faktör olmuştur (Payling, 1989, 881). Benzer toprak çatışmaları daha düşük düzeydeki aristokratların da Lancaster rejiminden 'yabancılaşmış' York tarafını desteklemelerinin önünü açmıştır (Payling, 1989, 881-882).

5. Edward IV ve Büyük Aristokratlar:

Lyon'un bir makalesinde Charles Derek Ross'a atfen özetlediği gibi Sir Thomas More ve Polydore Vergil gibi Tudor yazarları IV. Edward'ı ciddi başarılar kazanmış İngiltere'ye dirlik ve refah getirmiş birisi olarak resmetmektedir. Bu görüşler onlardan sonra gelen Hall, Holingshed ve Stow ve en sonunda Shakespeare gibi tarihi figürler tarafından da kuvvetlendirilmiştir (Lyon, 1976, 178-179). Daha sonra onu tam tersi olarak göstermeye çalışan kişiler tarih sahnesine çıkmışlardır (Lyon, 1976, 179). Fakat Lyon Edward'ın ikisi de olmadığını ne Tudor propagandasının öne sürdüğü gibi mükemmel bir kral ne de rakipleri Fransızların öne sürdükleri gibi kötü bir insan olduğunu düşünmektedir (Lyon, 1976). Lyon Ross'a atfen IV. Edward'ın her ne kadar savaşı sevmeyen bir kişiymiş gibi olduğunu düşünse de aslında savaştan çok da kaçmadığını öne sürmektedir. Fakat Lyon bunu reddetmektedir (Lyon, 1976, 182-183). Taraflar birbirlerine üstünlük kurmak için bir dizi savaş yapmışlardır. Bu savaşlardan biraz daha az önemlisi Hexham Savaşıdır. 1463 yılında meydana gelen bu savaşta Lancaster tarafı yenilmiş ve kral ile akrabalık bağı olan Sommerset Dükü, Henry bu savaşta yakalanmış ve idam edilmiştir (Scofield ve Brewster, 1906, 302). Bu noktada Somerset dükü'nün eşi de tutuklanmış ama sonra kendisine belli bir aylık bağlanması karşılığında serbest bırakılmıştır. Signet Bills Chancery series de bulunan doküman bunu ortaya koymaktadır.

Right humbly bisecheth and sheweth vnto youre highnesse your true liegewoman pore prisoner and contynuell Oratrice Alianore Duchesse of Somersset whiche longe tyme by youre high commaundment hath been and is vnder arrest and in warde giltles god knoweth an[d many" t]ymes by persones not wele disposed to her vnknownen hath been in ieopartie of her lyf [rob]bed and spoyled in suche wise as she was like to haue perished for lakke of sustenance had not dyuers persones of their verray pite and tendernesse releued and comforted her wherfore it hath liked youre seid highnesse of your habundant and speciall grace to graunte to youre seid Oratrice by youre lies patentees ccxxij li. iiij s. vj d. for terme of her lyf to be had and taken yerly of youre pety custume in London (Signed Bills Chancery Series.).

Edward iktidarı ele geçirdikten sonra ilk yapması gereken şeylerden biri ülkesi içinde meydana gelen kalkışmaları bastırmaktı. Bu kalkışmalardan beklide en önemlisi Norfolk'da meydana gelen kalkışmaydı (Lander, 1956, 43). Bundan başka ülkenin diğer bölgelerinde ve denizde güneybatıda da çeşitli kalkışmalar olmuştur.(Lander, 1956, 44). Kardeşi Clarence dükünü öldürtmesi dışında IV Edward tarihçiler tarafından daha çok merhametli birisi olarak resmedilmiştir (Lander,1956, 51). Dönemin diğer önemli kişileri Edward'ın babası York dükü Richard, Neville ailesi, özellikle ikisi de earl olan iki Richard'lar, Edward'ın kardeşi Clarence Dükü George, Edward'ın diğer kardeşi ve 1483'de iki yıllığına Richard III olarak İngiltere tahtına geçecek olan Gloucester Dükü Richard, Buckingham dükü Henry Stafford gibi isimlerdir. Bu isimlerin birbirleriyle olan çıkar çatışmaları İngiltere'de çeşitli iç savaşların çıkmasına neden olmuş ve Krallar zorla tahttan indirilmişlerdir. Bu önemli aristokratik kişilikler feodal kurumlar aracılığıyla topladıkları askeri kuvvetler sayesinde kralların askeri kuvvetlerine karşı mücadele edebilmeyi başarmış ve zaman zaman da onları tahttan dahi indirebilmişlerdir (Hicks, 2000, 389). İngiltere'yi güller savaşında biricik kılan büyük aristokratlar arasındaki kurulan ittifaklardır. Tek tek bakıldığında İngiliz aristokrasisi bir Fransa örneğinde olduğu gibi siyasi kontrolün tamamını elinde bulunduran ve kraldan tamamen bağımsız hareket edebilen bir aristokratik yapı değildir. Aristokrasi üyeleri tek başlarına düşünüldüğünde kraldan güçsüzdürler ama bir araya geldiklerinde kralları tahtından edebilmektedirler (Hicks, 2000, 390). İşte siyasi yapıyı İngiltere'de Fransa'dan farklı kılan budur. Merkezi otorite İngiltere'de Fransa'dan daha güçlüdür ama aristokratlar bir araya geldiklerinde krallık otoritesini tehdit etmekle kalmıyor zaman zaman onu değiştirmeyi de başarıyorlardı. Bütün York hanedanlığı dönemince York krallarının kararlarına her ne kadar doğrudan kaynakların sayısı oldukça sınırlı olsa da onlara tavsiyelerde bulunan bir konsey sistemi de mevcuttur (Lander, 1958, 46). Henry'nin krallığının son döneminde üst düzey aristokratların toprak ve İngiltere'nin yerel bölgelerinde siyasi etki için birbirleri arasında yaptıkları çatışmalar aristokrasinin bir bölümünü York hanedanlığından önce İngiltere'nin başında bulunan Lancaster hanedanlığından 'yabancılaştırdığı' bilinmektedir (Payling, 1989, 881).

York döneminin sona ermesinden önce Edward'ın ölüp yerine Richard'ın kral olmasıyla birlikte toplumun çeşitli katmanlarından Edward destekçileri yeni kral III. Richard'ın safına katılma gayreti içine girmişlerdir. IV. Edward'ın ölümünden sonra onun eski destekçilerinin bir çoğu yeni kral III. Richard'dan bağışlanma konusunda resmi talepte bulundular. Bu kesinlikle anlaşılabilir bir durumdu ve birincil kaynakların ortaya koyduğu kadarıyla yeni kral III. Richard, ondan önceki kral olan IV. Edward'ın hizmetkarlarını büyük ölçüde bağışlamış ve onların desteğini alarak kendi nüfuzunu güçlendirme yoluna gitmiştir. Bu af dileyen eski IV. Edward destekçilerinden biri de William Caxton'dur (Gill, 1997, 105). Caxton'un önemi bir aristokrat olmamasına rağmen ticari alanda başarılı olan bir 'gentry' mensubu olması ve ticaretteki bu başarısını aristokratik çevrelerde yaptığı ilişkiler bütünüyle sağlamasıdır. Bu yönüyle Caxton bir ticaret adamı olmasına rağmen dönemin politik atmosferinde önemli bir rol oynamıştır (Gill, 1997, 118).

6. İngiltere ve Civarındaki Devletlerle olan İlişkiler:

İngiltere'nin York döneminde İrlanda ile olan ilişkileri Edward'ın babası York Dükü Richard'ın İrlanda'da kurduğu kişisel bağlaşıklıklara çok şey borçludur. Richard dönemi boyunca İrlanda'da birçok İrlanda asili ile feodal diyebileceğimiz patronaj ilişkisi kurmuş ve bu ilişkinin doğal bir sonucu olarak da İrlanda York döneminin sonuna kadar hatta 1490lara değin İrlanda York tarafını destekleyen bir dış politika sergilemiştir (Gorman, 1985, 169). Ayrıca Richard'ın İrlanda'da o dönemde en büyük toprak sahibi aristokrat oluşu ve evlilik yoluyla dönemin en büyük ailelerinden biri olan ve Warwick earl'ü 'Kralyapıcı' Richard Neville'in de üyesi olduğu aile ile ilişki içinde olması nedeni ile dönemin İngiltere'de ve İrlanda'daki en güçlü adamlarından biridir (Gorman, 1985, 169). Bu sayede İngiltere'de zaten güçlü olan York dükü Richard İrlanda ile olan ilişkilerini de kolaylıkla iyi tutmuştur.

Diğer taraftan Fransa ile savaş halinde olunması diğer bir değişle Yüzyıl Savaşlarının henüz sona ermemesi Fransa ile olan ilişkilerin York hanedanlığı döneminde sürekli gergin gitmesine neden olmuştur.

Bu savaş durumu Burgonya ile İngiltere'nin doğal bir müttefiklik içerisine girmesine sebep olmuştur. Zira sınır komşuları olan Fransa ve Burgonya o dönemde aralarında anlaşmazlık yaşamaktadırlar ve bu anlaşmazlığın doğal bir sonucu olarak da İngiltere Burgonya ile IV. Edward döneminde doğal müttefiklik halindedir. Burgonya sarayının soylularından bazıları bu müttefikliğin bir göstergesi olarak İngiltere'nin en soylu şövalyelik nişanı olan dizbağı şövalyeliği ile onurlandırılmışlardır.

İngiltere'nin Portekiz ile olan ilişkileri ondördüncü yüzyılın sonundan itibaren bütün onbeşinci yüzyıl boyunca iyi gidiyordu. Bunun nedeni İngiltere'nin Fransa'ya karşı olan savaşında Portekiz'in İngiltere'yi desteklemesiydi. Portekiz'in İngiltere'yi desteklemesinin nedeni siyasi çıkarlarının örtüşmesiyle birlikte ondördüncü yüzyılın sonunda John of Gaunt'un akrabası Philippa'nın Portekiz kraliyet mensubuyla evlenmesi ve bu evlilik sayesinde Portekiz kraliyeti ile İngiliz kraliyeti arasında kan bağı oluşmasıydı. Bu noktadan sonra her iki krallık da York dönemi boyunca birbirlerine yakın oldular. Burgonya örneğinde olduğu gibi Portekiz kralları da İngiltere'nin en soylu şövalyelik kurumu olan Dizbağı şövalyeliğine seçildiler. Örenğin Portekiz Kralı Kral V. Alphonso bir Dizbağı şövalyeliği üyesiydi (Attreed, 1999, 149).

7. York Dönemi Kültürel Hayat:

IV. Edward sanata ve kültürel konulara pek fazla ilgisi olan bir kral değildi. Bu konuda kıta Avrupa'sında ve özellikle Fransa'da bulunan çağdaşlarından ayrılıyordu (Lyon, 1976, 185). Diğer taraftan onun döneminde ortaya çeşitli edebiyat eserleri koymuş çeşitli yazarlar bulmak mümkündür. Bunlardan en önemlilerinden biri Sir Thomas Malory'dir. 'Sir' ünvanı taşımasından dolayı Malory'nin bir şövalye olduğu açıktır. Sir Thomas Malory onbeşinci yüzyılda çok popüler olan Morte D'Arthur (Arthur'un Ölümü) isimli edebiyat eserini yazan kişidir (Whitteridge, 1973, 17). Eser 1469-1470 yılları arasında yazılmıştır (Whitteridge, 1973, 17). Eser efsanevi Kral Arthur'un savaş maceralarını ve savaşın dönem insanı için ne denli önem arzettiğini vurgulamaktadır. Antik Roma'nın savaş teması da Morte D'Arthur'un önemli temalarından biridir (Nall, 2010, 207). Ayrıca Malory'nin eserini yazmasındaki temel amaç bir Kralın kendi elitlerini ailesinden üstün tutması gerektiğini alegori ile vurgulamaktır. Bu o dönemin siyasi akımlarından biridir (Kennedy, 1970, 162). Kennedy'in Malory yorumuna göre eserin önemli temalarından biri Edward'ın Elizabeth Woodville ile evlenip politik olarak çalkantılı dönemde kraliyetini ihmal ettiği görüşü Arthur alegorisi üzerinden işlenmektedir (Kennedy, 1970, 162). Morte Darthur'un yazılmasındaki amaç diğer taraftan efsanevi kral Arthur'un özelinde bir kralın nasıl davranması gerektiğinin açıklanması olarak da düşünülebilir (Radulescu, 2003, 36). Aslında onbeşinci yüzyıl edebi eserlerinin başat teması York krallarının birincisi olan VI. Henry'nin hükümdarlığının son yılları ile ondan sonra gelen kral IV. Edward'ın hükümdarlığı ele geçişi arasında oluşan çalkantılı dönemi sıklıkla ele almaktadırlar (Radulescu, 2003, 36). Malory bundan ayrı olarak Arthur'un yaşantısını okuyucularına ideal bir kral olarak da sunmuş olabilir (Radulescu, 2003, 37). Ayrıca Morte Darthur ile diğer bir siyasi konulu metin olan John Vale'in kitabı arasında da ilişkiler olduğu iddia edilmiştir (Radulescu, 1999, 69).

Politik olarak son derece karışık bir yüzyıl olması bakımından onbeşinci yüzyıl siyasi edebiyat metinlerinin sıklıkla karşımıza çıktıkları bir yüzyıldır. Bu eserlerden biri de Norfolk'da Holkham arşivlerinde bulunan şiir tarzındaki yapıtlardır. Yapıtın ilk bölümü İngilizlerin Fransa'da daha doğrusu kıta Avrupasındaki topraklarını kaybetmelerini konu alır. Daha sonra önemli asillerin ölümleri ile devam eder ve ondan sonra da Güller savaşının başlangıcını konu eder. İkinci bölüm İngiltere'deki politik çekişmeleri konu eder (Beadle, 2002, 106). Bir başka şiir tarzında yazılmış eser olan '*God amende wykkyd cowncell*' daha çok 1464 yılında yazıldığı için VI. Henry döneminin politik çalkantılarına değinir. Dolayısıyla dönem kroniklerinin büyük bir bölümünün ana teması iyi bir hükümdarın nasıl davranması gerektiği sorunudur (Robbins, 1955, 94). Bir başka siyasi eser de bir yasama adamı olan Sir John Fortescue'nün kaleme aldığı *Governance of England* adlı eserdir. Politik karışıklık, teması dönemin önemli yaşamacı kimliklerinden biri olan Sir John Fortescue'nün yapıtlarında da yansıtılmıştır. Onun amacı her ne kadar İngiltere'nin anayasal ve siyasi geleneğinin bir tarifini yapmak gibi görünse de *Governance of England* adlı eserinde aslında Fortescue York rejimini hükümdarlığının meşruiyeti karşısındaki tehlikeler konusunda uyarmak ve bu tehlikelerin nasıl üstesinden gelebileceğinin yolunu göstermektir (Lurie, 2011, 293). Bu tür eserlerin bu yüzyılda sayısının artmasındaki en önemli neden bu yüzyılın politik karmaşa bakımından geyet aktif bir yüzyıl olmasıdır. Halkın aşağı tabakasının yanında İngiliz ortasını ve aristokrasinin bir bölümü bu savaşlardan çok çekmekte ve itirazlarını da bu tip edebi metinlerde dile getirmeye çalışmaktadırlar.

Kimi tarihçiler Güller savaşının finansal boyutunun 1455'de değil, çok daha önce II. Richard döneminde 1377'de aranması gerektiğini öne sürmüşlerdir (Steel, 1955, 18). Çünkü Lancaster ve York hanedanlıkları arasındaki anlaşmazlık bu dönemde başlamıştır. Dönemin büyük aristokratları ve krallar hem İngiltere içindeki bankerlerden hem de İtalya'da yaşayanlardan kredi almışlar ve bu kredileri savaşa yatırmışlardır (Steel, 1955, 29). Ama tartışmaların ciddiyet kazanması ve savaşa dönüşmesi onbeşinci

yüzyılın ikinci yarısının başını bulmuştur. IV. Edward'a büyük miktarda borç verenler arasında Florentine, Caniziani, city of London ve staples bankerleri mevcuttur (Lander, 1956, 46). Lancaster hanedanlığının bağlaşıkları arasında en sık gördüğümüz müttefik tipi sadece hizmetini ortaya koyan hizmetlidir. Fakat Edward IV döneminde bunun yerini daha saraylı kültürü almış (*Courtier*) çok yönlü hizmetkarlar almıştır (Steel, 1955, 28). Henry Tudor'un başa geçmesiyle sarayın ve büyük aristokratların savaş için aldıkları borçlar almış ve devlet hazinesine bir düzen gelmiştir. Bu da yeni rejimin siyasi olarak kendi yerini sağlamlaştırmasında ve halk ve aristokrasinin desteğini almasında etkili olmuştur.

8. Güller Savaşının Ekonomik Yönleri:

York Dönemini ve Lancaster hanedanlığının sonunu getiren bu bir dizi savaş sadece aileler arası kan bağlarının bir yansıması bağlamında anlaşılabilir. Savaşlarda ekonomik unsurlarda etkili olmuştur. Bu özellikle savaşın doğrudan etkisinin kısıtlı olduğu east Anglia yani Norfolk Suffolk ve kuzey Essex bölgeleri için daha da geçerlidir (Haward, 1926, 170). Dolayısıyla örneğin Lancaster tarafını East Anglia'da birlikte tutan başat güç kan bağından çok ekonomik çıkar birlikteliğidir (Haward, 1926, 170). Kralın Lancaster müttefiklerinden borç alması ve onları doğrudan ödememesi durumunda taraflara çeşitli finansal imtiyazlar sağlaması sık gözlemlenen bir durumdur (Haward, 1926, 170). Daha sonra Suffolk dükü olacak olan Suffolk earl'ü bu ekonomik ilişkilerde belkide en göze çarpan yüksek aristokrasi mensubudur (Haward, 1926, 171). Bugün artık birer birincil kaynak olarak göülen Paston mektuplarında Suffolk'un 'adamlarının' ekonomik faaliyetlerinin sonucunda olup bitenlerle ilgili önemli ipuçları bulmak mümkündür (Haward, 1926, 172-174).

Ekonomik unsur sadece savaşın nedenlerinden biri değildir. Güller savaşından sonra dönemin iç işlerinde de karşımıza çıkar. Savaşın sona ermesinden sonra başa geçen York hanedanlığı kendi topraklarından elde ettikleri geliri arttırmak ve topraklarını daha etkin bir biçimde yönetmek için Lancaster yönetim modelinin yerine kendi toprak yönetim modellerini kurmuşlardır. Edward krallığa geçip IV. Edward olarak taç giydikten hemen sonra Edward'ın danışmanları 'kraliyet topraklarının yönetimi için yeni bir sistem yaratıyorlardı' (Wolffe, 1956, 3). Bunun amacı halktan toplanan vergilerden bağımsız olarak krallığa bir gelir yaratmaktır (Wolffe, 1956, 3). Lancaster üyeleri kendilerine bağlı mülkleri yönetirken York hanedanlığına göre daha az sayıda yönetici kullanmışlar ama York'lar hem IV. Edward hem de III. Richard bir çok önde gelen kişiyi kendi topraklarının gelirlerini toplamaları için görevlendirmişti (Wolffe, 1956, 4). Bu Wolffe'a göre Lancaster ve York hanedanlıklarının kendi topraklarını yönetim biçimleri açısından ciddi bir fark teşkil ediyordu (Wolffe, 1956, 4). Edward'ın kardeşi Richard, III. Richard olarak tahta geçtiğinde Edward'ın eşi Elizabeth Woodville'in topraklarını müsadere etti ve yönetim modeli olarak yine York'lara özgü yönetim modelini benimsedi (Wolffe, 1956, 10).

9. York Hanedanlığının Sona Erişi:

Güller savaşlarının sonunda altmış iki yüksek aristokrasi mensubu savaştan dolayı öldü (Rosenthal, 1987, 215). Dolayısıyla savaş hem York hemde Lancaster hanedanlıkları için ciddi bir yıkım oldu. Belkide bu yüzden Tudor hanedanlığı kendi elitlerini devlet kademelerinin önemli kesimlerine kolayca yerleştirebilme imkanı buldu. Savaş eski asilleri kendi kendine tasviye etmişti. Yaşayan asil sayısı azalınca da Henry Tudor'un ülkenin önemli kurumlarının hakimiyetini ele geçirmek için kendi asillerini yaratmada ve onları yerleştirmede önü açılmış oldu. '22 Ağustos 1485 den sonra Henry zafer içerisinde Londra'ya girer'. 30 Ekimde taç giyme töreni yapılır ve bir süre sonra İngiliz parlamentosu onun krallığını onaylar (Kermode, 2015, 51). Dolayısıyla bu tarihten sonra İngiltere'de York dönemi sona erer ve yerini Tudor dönemi alır. York hanedanlığının Lancaster hanedanlığını sona erdirmesinde ve onun yerine aşağı tabakanın ve dönemin aristokrasininin bir bölümünün desteğini almasında önemli etkenlerden biri de York krallarının 'uygun hükümlerliği' olarak tarihçilerin çoğunluğu arasında görülmektedir (Bellamy, 1965, 136). Edward IV'ün tahta geçtikten sonra İngiltere içerisinde çeşitli seyahatlerde bulunması ve bu seyahatler sonucunda Lancaster krallarının başarılı olamadıkları ülke içi asayişini sağlama konusunda başarılı olduğu gerçeği York rejiminin ayakta kalmasında etkili olduğu da tarihçiler tarafından altı çizilen bir diğer gerçektir (Bellamy, 1965, 136). Dolayısıyla York hanedanlığının halk desteğini kazanmasında onun yasal adaleti Lancaster hanedanlığına göre biraz daha iyi sağladığı söylenebilir. III. Richard'ın tahtı gasp eden birisini yoksa tahtın meşru hak edenimi olduğu sorusu tarihçiler arasında hala tartışılmaktadır. Buna bağlı olarak Richard'ın kuzenlerini öldürüp öldürmediği sorusu da halen gündemi meşgul etmektedir (Levine, 1959, 391). Ama şurası bir gerçektir ki Richard'ın Bosworth savaşında Lord Stanley'in saf değiştirerek yenilmesi sonucunda Henry Tudor'un John of Gaunt'un meşru soyundan geldiğini iddia ederek VII. Henry olarak tahta geçmesi İngiltere tarihinde bir dönemin kapanması anlamına gelmektedir.

10. Sonuç:

Lancaster döneminin sona ermesi ve York döneminin iktidarı ele geçirmesi sürecinde hanedanlık üyeleri birbirleriyle bir dizi savaş yapmış ve bunun sonucunda ülke çalkantılı bir dönem yaşamıştır. Bu savaşların sonucunda ülke yıpranmış ve savaş çağrısında bulunmayan Tudor hanedanlığının desteklenmesinde gerekli zemini hazırlamıştır. Lancaster ve York hanedanlarının birbirleriyle olan çatışmasında iktisadi unsur önemli rol oynamıştır. Toprak mülklerinden aristokratların aldıkları gelirleri arttırmak istemeleri ve yeni toprak kazanımlarına duyulan ihtiyaç tarafların birbirlerine rakip olmalarına neden olmuş ve sadece Krallık taraflarının değil krallıkla ilişki içinde olan yüksek aristokrasi mensuplarının da savaşta taraf tutmalarına neden olmuştur. Dönemin büyük aristokratik aileleri İngiltere'nin civar devletlerle olan ilişkilerini de kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışmışlardır. Bu noktada IV. Edward'ın siyasi gücü dönemin uluslararası ilişkilerinde etkili olmuştur. York dönemi genelinde ve IV. Edward dönemi özelinde İngiltere'de kültürel hayat pek de gelişkin değildir. Sir Thomas Mallory dönemin en önemli kültürel karakterlerinden birisidir. York dönemi Lancaster hanedanlığından sonra yüksek aristokrasinin önemli bir kısmının desteğini alarak iktidara gelmiş ve iktidarı süresince adalet konusunda en azından Lancaster hanedanlığından ortaçağ standartlarında biraz daha başarılı olmuştur. III. Richard'ın Bosworth Savaşında 1485 yılında yenilmesiyle York hanedanlığı resmen sona ermiş ve yerine İngiltere krallığına Henry Tudor, VII. Henry olarak geçmiştir. Bu tarihten itibaren York hanedanlığı resmen sona ermiş ve Tudor hanedanlığı İngiltere'de hüküm sürmeye başlamıştır. York hanedanlığının sona ermesi ve yerine Tudor hanedanlığının geçişiyle ülkede bir zihniyet değişikliğinin olduğu düşünülebilir. Zira III. Richard şovalye ülküsüne bağlı kralların sonuncusu olarak görülürken, Henry Tudor artık yükselen burjuvanın çıkarlarını savunan bir kraldır.

KAYNAKÇA

- Attreed, L. (1999). Friends in Need or in Deed? Anglo – Portuguese Relations in the Fifteenth Century. *Mediterranean Studies*, Vol. 8, s. 143-156
- Beadle, R. (2002). Fifteenth-Century Political Verses From the Holkham Archives. *Medium Aevum*, vol. 71, no. 1.
- Bellamy, J. G. (1965). Justice under the Yorkist Kings. *American Journal of Legal History*, Vol. 9, No. 2, s. 135-155.
- Gill, L. (1997). William Caxton and the Rebellion of 1483. *English Historical Review*, Vol. 112, No. 445, s. 105-118.
- Gorman, V. (1985). Richard, Duke of York, and the Development of an Irish Faction. *Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature*, Vol. 85C, s. 169-179.
- Harriss, G. L. (1960). The Struggle for Calais: An Aspect of the Rivalry between Lancaster and York. *English Historical Review*, Vol. 75, No. 294, s. 30-53
- Haward, W. I. (1926). Economic Aspects of the Wars of the Roses in East Anglia. *English Historical Review*, Vol. 41, No. 162, s. 170-189.
- Hicks, M. (2000). Bastard Feudalism, Overmighty Subjects and Idols of the Multitude during the Wars of the Roses. *History*, Vol. 85, No. 279, s. 386-403
- Hicks, M. (2005). Crowland's World: A Westminster View of the Yorkist Age. *History*, Vol. 90, No. 2 (298), s. 172-190.
- Kennedy, E. D. (1970). Malory and the Marriage of Edward IV. *Texas Studies in Literature and Language*, Vol. 12, No. 2, s. 155-162.
- Kermode, L.E. (2015). This Cite of Insufficiency: Heraldic Text and the Representation of Authority in York's 1486 Entertainment for Henry VII. *Early Theatre*, Vol. 18, No. 1, s. 51-77.
- Lander, J. R. (1956). Edward IV: The Modern Legend: And a Revision. *History*, NEW SERIES, Vol. 41, No. 141/143, s. 38-52.
- Lander J. R. (1958). The Yorkist Council and Administration, 1461 to 1485. *English Historical Review*, Vol. 73, No. 286, s. 27-46.
- Levine, M. (1959). Richard III--Usurper or Lawful King?. *Speculum*, Vol. 34, No. 3, s. 391-401.
- Lurie, G. (2011). Sir John Fortescue's Legal Prestige. *History of Political Thought*, Vol. 32, No. 2, s. 293-315.
- Lyon, B., (1976). Edward IV. *Journal of British Studies*, Vol. 16, No. 1, s. 178-186.
- McCulloch, D. ve Jones, E. D., (1983). Lancastrian Politics, the French War, and the Rise of the Popular Element. *Speculum*, Vol. 58, No. 1, s. 95-138.
- Nall, C. (2010). Malory's Morte Darthur and the Rhetoric of War. *Medium Aevum*, vol 79, No 2, ss. 207-224.
- Payling, S. J. (1989). The Ampthill Dispute: A Study in Aristocratic Lawlessness and the Breakdown of Lancastrian Government. *English Historical Review*, Vol. 104, No. 413, s. 881-907.
- Radulescu, R. (1999). John Vale's Book" and Sir Thomas Malory's "Le Morte Darthur": A Political Agenda. *Arthuriana*, Vol. 9, No. 4, s. 69-80.
- Radulescu, R. (2003). Malory and Fifteenth-Century Political Ideas. *Arthuriana*, Vol. 13, No. 3, Rhetorical Approaches to Malory's "Le Morte Darthur", s. 36-51
- Ransome, C. (1889). The Battle of Towton. *English Historical Review*, Vol. 4, No. 15, s. 460-466.
- Robbins, R. H., (1955). God Amende Wykkyd Cownscell (1464). *Neuphilologische Mitteilungen*, Vol. 56, No. 2, s. 94-102.
- Rosenthal, J. T. (1987). Other Victims: Peeresses as War Widows, 1450-1500. *History*, Vol. 72, No. 235, s. 213-230.
- Scofield ve Brewester, C. L. (1906). Henry, Duke of Somerset, and Edward IV. *English Historical Review*, Vol. 21, No. 82, s. 300-302.
- Signet Bills, (Chancery) Series*, I. Dosya 1494, no: 3953, İçinde: Scofield and Brewester, C. L. (1906). 'Henry, Duke of Somerset, and Edward IV', *English Historical Review*, Vol. 21, No. 82, s. 300-302.
- Steel, A. (1955). The Financial Background of the Wars of the Roses. *History*, NEW SERIES, Vol. 40, No. 138/139, s. 18-30.
- Taylor, C. (1999). Sir John Fortescue and the French Polemical Treatises of the Hundred Years War. *English Historical Review*, Vol. 114, No. 455, s. 112-129.
- Thomson, J. A. F. (2001). Warkworth's Chronicle' Reconsidered. *English Historical Review*, Vol. 116, No. 467, s. 657-664.
- Whitteridge, G. (1973). The Identity of Sir Thomas Malory, Knight-Prisoner. *Review of English Studies, New Series*, Vol. 24, No. 95, s. 257-265.
- Wolffe, B. P. (1956). The Management of English Royal Estates under the Yorkist Kings. *English Historical Review*, Vol. 71, No. 278, pp. 1-27.